

UN RELIEF ROMAN DIN POTAISSA

DE

I. I. RUSSU

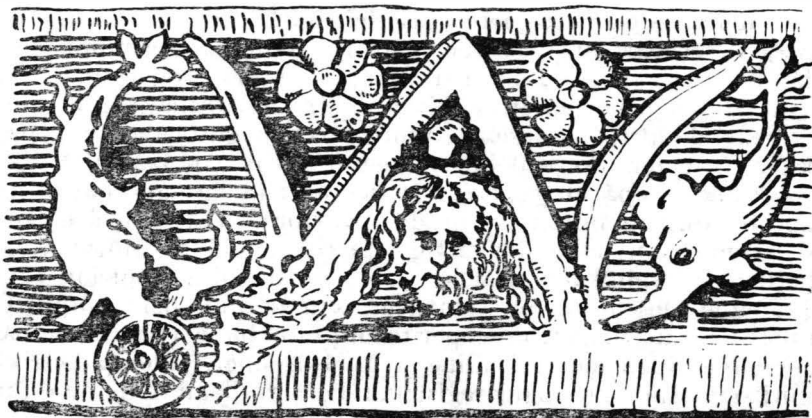
Trecînd sau zăbovind în oraşul Turda (Potaissa daco-romană, din teritoriul provinciei Dacia Porolissensis)¹, în luna octombrie 1847, eminentul polihistor şi colecţionar sibian Mihael J. Ackner² a descoperit în peretele unei case din apropierea bisericii numite de el „reformate” şi a desenat cu cerneală un relief antic, indicînd deasupra desenului „Turda, 1847 octombrie”, iar dedesubt „zidit în peretele unei frumoase case noi, a treia în partea stîngă după biserica reformată în drumul spre Cluj”³. Foaia de hirtie cu desen şi informaţia topografică aparent precisă a fost păstrată în manuscrisul lui Ackner, în arhiva Muzeului Brukenthal din Sibiu, unde după un veac a fost descoperită de cunoscutul arheolog pre- şi protoistorician prof. univ. dr. doc. K. Horedt (*custos* în acea vreme la marele muzeu sibian), care şi-a cîştigat merite deosebite — între altele — în descoperirea şi studiul materialelor paleocreştine şi a secolelor III—X a Daciei romane. Desenul nu are semnătură sau vreun indiciu asupra autorului ori posesorului său; dar descoperitorul (după bune criterii comparative şi analogii) îl atribuie cu certitudine lui M. J. Ackner. În chip de friză, ca o bandă orizontală, cu un singur registru, relieful turdean în desenul din 1847 înfăţişează centrat un cap de om cu barbă şi păr lung, stufos, avînd deasupra un motiv-linie proeminentă în formă de W, între ale cărui braţe laterale se află sus cîte o rozetă, iar la margini cîte un delfin cu capul în jos. Pe rama inferioară a reliefului (un fel de listel), în partea stîngă sub delfin se află plasată nesimetric o roată cu opt spiţe. Desenul acknerian a fost publicat

¹ Despre marele centru militar şi civil roman Potaissa (suprapus de actualul oraş Turda), cu o vastă zonă arheologică şi foarte bogat material documentar, v. în primul rînd articolul monografic C. Daicoviciu *Potaissa*, RE, 22, col. 1 014—1 020 şi scurtele indicaţii bibliografice oferite în TIR, L 34, Budapesta, 1968, p. 93, la care se adaugă, I. Mitrofan, ActaMN, 6, 1969, p. 517—523; I. Winkler — A. Hoplrteanu, *Moneta antică la Potaissa (Muzeul Turda)*, Cluj, 1973; M. Jude — C. Pop, *Monumentele sculpturale romane în Muzeul de istorie Turda*, Cluj, 1973.

² Cu profesiunea de bază preot luteran în satul Guşteriţa lângă Sibiu (azi contopit cu acest municipiu) şi profesor de liceu, Michael Johannes Ackner (1782—1862) a fost unul din cei mai de seamă erudiţi ardeleni din prima jumătate a veacului al XIX-lea, scriitor şi publicist, naturalist, istoriograf, arheolog-epigrafist etc. Despre viaţa şi activitatea lui bogată, multi-laterală, v. de ex.: J. C. Schuller, *Oesterreichische Wochenschrift* (Beilage zur Wiener Zeitung), 1863, p. 97—101; J. Trausch, *Schriftsteller-Lexikon oder biographisch-literarische Denk-Blätter der Siebenbürgen Deutschen*, Braşov, 1, 1868, p. 1—8; C. Diaconovici, *Enciclopedia română*, Sibiu, I, 1898, p. 28. Împreună cu profesorul de liceu şi eminent explorator-arheolog sighişorean Friedrich Müller, Ackner a întocmit un *corpus* (relativ util pentru vremea sa) al inscripţiilor: *Die römischen Inschriften in Dacien*, Wien, 1865 (despre care, v. observaţiile critice din cronică-istorică a epigrafiei în Dacia întocmită în *Inscripţiile Daciei romane*, I, Bucureşti, Editura Academiei, 1975, p. 51—52).

³ În original, cu cerneală pe desen: „Torda, 1847, October; von der reformierten Kirche das dritte Haus links, wan(n) man nach Klausenburg fährt an einem schönen neuerrichteten Hause eingemauert”.

fără zăbavă de către descoperitor într-un frumos articol documentat temeinic : K. Horedt, *Ein christliches Denkmal aus Potaissa*, în *Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museum*, Sibiu, 11, 1946, p. 11—14; aici, roata cu opt spițe era interpretată ca o „combinație a cristogramului constantinian cu crucea greacă (pătrată, avînd brațe egale), din care ar fi dispărut în cursul timpului « bucla literei P (rho grecesc) ». Caracterul lui creștin nu e necesar să fie demonstrat în chip deosebit; s-ar putea ca monumentul să fi fost creștin inițial, capul cu barbă fiind un portret al lui Iisus Christos, delfinul un simbol echivalent cu peștele [ΙΧΘΥC]. Dar fiindcă simbolul creștin a fost adăugat ulterior în chip nesimetric în afara cimpului reliefului, se va admite mai curînd că scena-relief (avînd

→ 36°) Von der reformierten Kirche des Herrn
Lukas, wie man nach Taufsymbolen sieht
an einem Stein, nummelt, Taufe eingemauert,

Fig. 1. Relief antic din Turda, desen făcut la 1847 de M. J. Ackner, piesa identică cu cea din fig. 2.

inițial altă destinație) a fost creștinată ulterior”⁴ Limitîndu-se la simpla descriere, corectă, autorul nu oferea o reproducere a desenului făcut de Ackner; dar după publicarea articolului său din 1946, el ne-a pus la dispoziție cu amabilitate și promptitudine o bună reproducere fotografică a desenului, redată aici în fig. 1.

⁴ „Seine Deutung als christliches Symbol braucht nicht besonders erörtert zu werden (vgl. F. Cabrol — H. Leclercq, *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, Paris, s.v. „chrisme” etc.). Es ist nicht ausgeschlossen, daß das Relief schon ursprünglich als christlicher Bildstein angefertigt wurde und der bärtige Kopf als Christus und die Delphine als Fischsymbol aufgefaßt wurden. Da aber gerade das entscheidende christliche Sinnbild erst nachträglich unsymmetrisch und außerhalb des Bildfeldes unter einem der Delphine angebracht wurde, wird man annehmen dürfen, daß eine ursprünglich anderen Zwecken dienende Darstellung nachträglich christianisiert wurde, weil ihre Motive der Vorstellungswelt christlicher Symbolik entsprachen. Das Turdaer Relief bereichert jedenfalls den Bestand christlich-antiker Denkmäler aus Siebenbürgen um eine weitere Entdeckung”, *Mitteilungen Sibiu*, 11, 1946, p. 12—13.

Descoperirea și prezentarea în sensul „paleocreștin” a reliefului antic desenat de Ackner în 1847 la Turda („lingă biserica reformatilor”) a stîrnit în chip firesc interes viu între cercetătorii de specialitate din țara noastră, interpretarea pîrînd în sine destul de verosimilă la prima vedere; dacă nu putea fi confirmată cu deplină certitudine, ea nu putea fi totuși nici contestată din capul locului cîtă vreme nu exista originalul sau vreo fotografie clară și completă a piesei cu relief; încît, cu oarecare rezerve a fost luată în considerare de unii arheologi-istoriografi⁵, ori contestată categoric, socotind-o ca necreștină⁶. În 1958 am cuprins relieful turdean în repertoriul materialelor arheologice paleocreștine (Studii teologice, București, 10, 1958, p. 331, anume între cele „nesigure ori necreștine”, relevînd totodată că indicația topografică a lui Ackner „era echivocă, din cauză că în Turda există două biserici « reformate » (ungurești), una în centrul orașului (marea biserică în stil gotic din veacurile XV—XVI), alta ceva mai recentă, înconjurată cu zid de apărare, în cartierul de nord (Turda Nouă), în partea dinspre Cluj (...). Presupunerea (formulată de prof. K. Horedt la 1946) că ar putea să fie o parte din monumentul roman descris de J. F. Neigebaur, *Dacien aus den Ueberresten des klassischen Alterthums* ..., Brașov, 1851, p. 214, nr. 186 nu este verosimilă, întrucît figurația nu corespunde, iar acest al doilea monument exista din anul 1845 în satul Luncani (Grind — Gerend, jud. Cluj, fost Turda; văzut în acest din urmă sat la conacul J. Kemény de către Neigebaur în iunie 1847), fiind adus aici din satul învecinat Luna, unde se afla din a. 1770 (...).”

Apariția articolului despre „monumentul creștin din Potaissa” la Sibiu (1946) era un semnal și stimulent pentru căutarea și verificarea indicației prețioase și (la prima vedere) precise a eruditului veteran Ackner cu privire la locul în oraș unde el a văzut monumentul sculptural antic. Am început deci fără zăbavă cercetarea „de teren” pentru descoperirea piesei gliptice „creștine” care fiind zidită într-o casă avea destule șanse de a nu fi dispărut integral chiar în curs de un veac și de a fi regăsită măcar parțial. Era o speranță ipotetică ce s-a verificat deplin după cîțiva ani, dar nu în zona din jurul bisericii reformate din centrul orașului Turda (lăcaș de cult pe care l-am scrutat, ocolit și înconjurat cu atenție în repetate rînduri, în chip inutil), din cauză că la 1847 Ackner (nefiind tocmai lămurit, informat greșit ori din simpla „fugă a condeiului”) a comis o mică eroare confundînd cele două mari biserici în stil gotic din centrul orașului: *a*) cea din marginea de nord a pieții centrale (Piața Libertății), romano-catolică, *b*) din partea de sud-vest a aceleiași piețe, de confesiune reformată (calvină), cu turn, clopote și orologiu adăugate în secolul al XIX-lea (în preajma ei nu există monumente antice decît cele adunate din tot orașul și expuse în și lingă Muzeul de istorie a municipiului Turda). La nord de prima biserică (adică cea romano-catolică), pe drumul medieval-modern — azi șosea asfaltată, E 15 — ce duce spre nord și nord-vest către orașul Cluj-Napoca, strada Avram Iancu, la nr. 3 pe partea stîngă am identificat în mai 1958

⁵ B. Mitrea, RIR, 16, 1946, p. 88; considerat de caracter creștin nesigur de C. Daicoviciu, în *Mélanges offerts à J. Marouzeau*, Paris, 1948, p. 121.

⁶ M. Macrea, Dacia, 11—12, 1945—1947 (1948), p. 299; simbolul considerat creștin poate să fie reprezentat o simplă roată cu opt raze, sau vreun „simbol solar”.

relieful „acknerian”⁷, clădit corect și simetric în colțul zidului dinspre stradă al casei, unde timp de peste un veac a fost văzut cu siguranță și poate admirat de mulți trecători și „turiști”, anticari și chiar arheologi; dar nu știm să fi fost semnalat de cineva în bibliografia de specialitate sau în vreun alt organ de publicistică.

Relieful antic („redescoperit” în anul 1958) este din piatră calcaroasă, așezat și legat puternic de meșterii constructori ai casei din strada Avram Iancu prin anii '40 ai veacului trecut într-o manieră inteligentă, chiar ingenioasă, ca piesă ornamentală în colțul zidului spre stradă, unde însă în anii de după al doilea război mondial reparatorii-

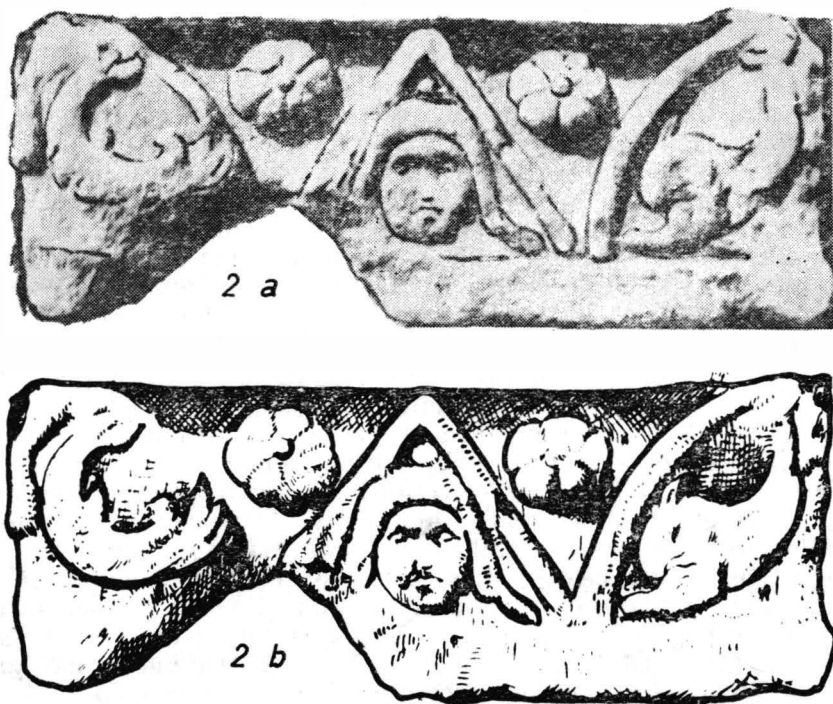

Fig. 2. Relief funerar roman (capac-acoperiș de *aedicula*?), Turda, str. Avram Iancu, nr. 3; a foto din anul 1953, b desen; piesa identică cu fig. 1.

zidari sau zugravi l-au acoperit cu un gros strat de var gălbui, aplicându-i la colț (prin anul 1960) un tub de burlan din tablă pentru scurgerea ploii de pe acoperiș. Dimensiunile fețelor vizibile: latura l u n g ă (fig. 2) prezintă chiar scena controversată a reliefului desenat complet la 1847 de M. J. Ackner (care s-ar părea că n-a observat, ori că nu a apucat să înregistreze și să deseneze a doua latură, ce putea să fie acoperită), deosebindu-se azi: în centru un triunghi isoscel ca *tympanon* în care un c a p uman (bărbat?) cu părul lung și probabil cu barbă; dar din cauza stării precare în

⁷ Studii Teologice, 10, 1958, p. 340.

care s-a conservat „portretul” ca și întreaga sculptură nu este exclus ca el să fie mai curînd figura obișnuită în simbolistica funerară romană : Medusa ; trăsăturile ei individuale și „fizionomia” pot să fie însă foarte greu determinate. La colțuri cîte o arcadă-acroteră, iar în spațiul liber cîte un *delfin* cu capul în jos ; sus între acrotere simetric plasate două rozete. „Roata cu 8 spițe” desenată de Ackner la 1847 nu mai poate fi văzută, în locul ei este o spărtură adîncă lipsind și rama de jos a reliefului în jumătatea stîngă.

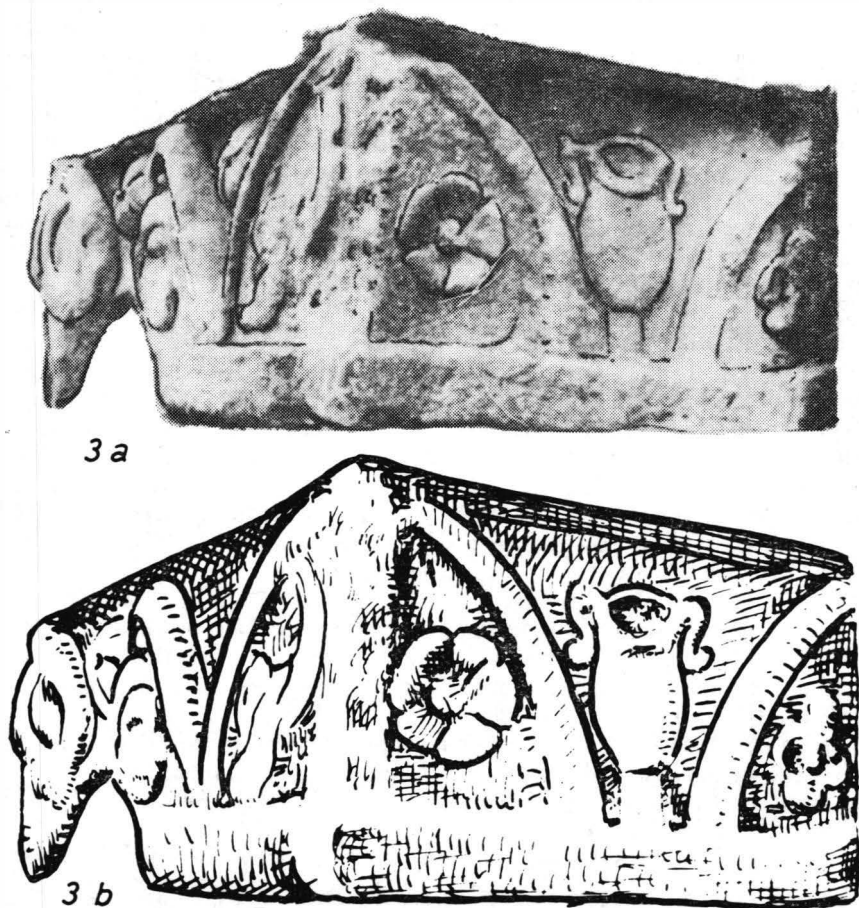

Fig. 3. Relief funerar roman (fig. 2), văzut din colț, cu latura scurtă ;
a fotografie din anul 1958, b desen.

Latura scurtă a piesei (fig. 3) — care indică forma dreptunghiulară, în chip de capac al unui vas, cutie etc. — are numai acroterele cu cîte o rozetă la colțuri, iar între ele centrat un *u l c i o r*, cu torțile proeminente, vas destul de frecvent pe reliefurile funerare sau votive romane. Celelalte două fețe corespunzătoare ale piesei sculptate de formă dreptunghiulară (presupunînd că au sculpturi, eventual identice ori foarte asemănătoare corespondentelor vizibile azi) nu mai pot fi văzute — la fel ca baza și

fața de sus — astupate în peretele gros al masivei case zidite prin anii '40 ai secolului al XIX-lea; urmează deci să le vadă și studieze arheologii viitorimii cu prilejul vreunei modificări sau demolări (măcar parțiale) a construcției ce poate să reziste încă multă vreme uzurii și coroziunii.

Caracterul antic integral roman al reliefului din Turda, str. Avram Iancu, nr. 3, este evident, mai presus de orice îndoială, precum apare azi neverosimilă considerarea lui ca paleocreștin sau „creștinat” mai târziu, suplimentar (adică după evacuarea oficială romană a Daciei, cu începutul răspîndirii libere a creștinismului, prin secolul al IV-lea, în imperiu și în afară), din cauză că lipsește tocmai elementul gliptic care putea în 1946 și ar mai putea chiar azi să îndrituiască atare ipoteză: roata cu 8 spițe ce a dispărut în intervalul de peste un veac din anul cînd a umblat prin Turda și a desenat Ackner pînă la „descoperirea” din nou a piesei în anul 1958. Dar asemenea motiv sculptural adăugat nesimetric pe rama de jos a reliefului „păgîn” poate să fi fost un desen gravat mult mai târziu, nu în antichitate, sau o simplă „șgîrietură” suplimentară aplicată în evul mediu sau chiar la începutul veacului al XIX-lea de vreun îndeminatic meșter pietrar cu ocazia incastrării piesei romane în zidul casei, unde se află acum sau anterior în vreun alt edificiu.

Neputînd fi văzut deocamdată decît pe două din cele șase fețe ale blocului, monumentul sculptural turdean nu poate fi determinat în privința rostului și funcției lui inițiale, a destinației ce i se va fi dat din partea celor care au comandat și a celor care au executat asemenea lucrare. Forma de capac, de piesă dreptunghiulară indică mai curînd decît funcția de *operculus* al unei cutii (cinerare, sarcofag?), pe aceea de *acoperiș* al unei *aedicula*, monument deosebit de frecvent în partea vestică a Daciei intracarpătice, precum arată valoroasa monografie arheologică asupra acestei grupe de piese funerare⁸; se cunosc numai din Micia (Vețel, jud. Hunedoara) nouă asemenea acoperișuri ale ediculelor, de vreo trei tipuri principale, din care majoritatea (adică patru sau cinci) prezintă tipul „cu arcadă-boltă” pe fața principală și pe cea opusă (din spate), cîteva fără arcadă (în linie dreaptă pe toate patru laturile, în chip de arhitravă), comportînd ornamente variate, realiste sau fantastice, prevalente leii funerari și acroterele la colțuri, Gorgonă — Medusă, tritonișerpi etc. (*BMI*, 1973, p. 4—9 din Micia); un alt fragment al unui asemenea acoperiș a fost găsit în ruinele unei *villa rustica* romane la sud-est de orașul Deva (*ibidem*, p. 14, nr. 32, fig. 43; acoperiș de *aedicula* cu boltă). O raritate (adică pînă azi *unicum* în provincia Dacia) este *aedicula* găsită „completă” (toate cinci piesele alcătuitoare, surpate în același punct, acoperite

⁸ Octavian Floca — Wanda Wolski, *Aedicula funerară în Dacia romană*, *BMI*, 42, 1973, 3, p. 3—50; în acest repertoriu de monumente sculpturale, nr. 33—49 la p. 14—18 au fost descoperite în zona arheologică a orașului Turda (Potaissa). Asupra monografiei despre *aedicula* funerară în Dacia, cf. recenzia pozitivă de D. Protase, *SCIVA*, 26, 1975, 3, p. 427—428; nota critică avînd unele adăosuri și puneri la punct, L. Teposu-Marinescu, *Probleme de artă provincială romană*, (I). *Edicule funerare din Dacia*, în revista Muzeul Național, 1, 1974, p. 427—428. Repertoriul de mai sus cu *aediculae* din Dacia nu era complet; sînt omise unele piese (ca de obicei cu asemenea materiale dispersate, fragmentare, corodate), cea mai importantă piesă de acest fel — necunoscută în bibliografie — constă din cei doi pereți ai aceleiași *aedicula* zidiți în biserica reformată din Sîncraiu de Mureș (Îngă Aiud, jud. Alba), semnalată nouă în 1962 de arheologul M. Rusu (Cluj-Napoca) și publicată de V. Wollmann, *Apulum*, 14, 1976, p. 114—117 (călăreți, viță de vie, podgorean, bucraniu, vas cu lujeri etc.); o piesă în Orăștie (din Germisara-Geoagiu) ș.a.

cu pământ) din vasta zonă arheologică a Miciei, minusculă „capelă” reconstituită în forma genuină aproape corectă, încă la sfîrșitul veacului al XIX-lea, în parcul feudal din Mintia, pe malul sudic al Mureșului⁹. Este aceasta o analogie destul de verosimilă, foarte apropiată și chiar ispititoare; totuși, rostul precis avut de relief (capac-„acoperiș”?) din Turda-Potaissa încă nu rezultă și nu se impune cu absolută evidență, urmînd a fi determinat de viitoarea arheologie locală, după cunoașterea piesei întregi sau a unor analogii complete și explicate. Oricum, identificarea deocamdată și „reabilitarea” piesei sculptate (desenate parțial de Ackner în 1847) oferă un element util și interesant pentru cunoașterea monumentelor și simbolisticii funerare în ansamblul repertoriului gliptic provincial a Daciei, care în ultima vreme s-a bucurat și continuă să aibă parte de atenție binemeritată din partea cercetătorilor din țara noastră și din alte țări.

Prin relieful regăsit în Turda, str. Avram Iancu nr. 3, arheologia și arta romană a Daciei se îmbogățește cu o piesă originală — în timp ce repertoriul materialelor paleocreștine¹⁰ scade cu un punct ce nu era sigur ca atare din capul locului; în schimb însă acest din urmă lot arheologic a cîștigat alte trei piese¹¹, al căror caracter paleocreștin este sigur sau foarte probabil. Astfel, documentarea arheologic-istorică în Dacia se dezvoltă — ca peste tot — cu firești amplificări și scăderi, pe măsura îmbogățirii materialelor, a lărgirii orizontului criticii și a diversificării progresive a criteriilor de cunoaștere.

⁹ Este necesară precizarea că monumentul-*aedicula* fusese reconstituit prin anul 1890 la Mintia (proprietatea Kuun G.), văzut și reproduș fotografic la 1894 de Fr. Cumont, AEM, 17, p. 24—26, fig. 3—4 (vedere din față și latura dreaptă) „noch merkwürdiger ist das grosse Grabmal, das jetzt im Park des Schlosses, genau so wie es ehemals im Friedhofe von Micia stand, zusammengestellt ist. Dasselbe zeigt die Form einer nischenartigen Capelle (H. 2, 05; B. 1,02), welche aus einer flachen Basis (B. 1,02; H. 0,15), drei Seitenplatten (H. 1,30; B. 0,92 und 0,62) und einer gewölbten Bedachung (H. 0,98) besteht (etc.)”; descrierea pieselor și precizarea „jetzt lernen wir aus dem Veczeler Grabmal, wie diese losen Bruchstücke zusammenzusetzen sind. Bemerkenswert ist die Ähnlichkeit der Nischenform mit den Kapellen, welche heute in unseren Friedhöfen errichtet werden”, — observații ale maestrului belgian Cumont ce merită să fie reproduse, nu numai citate ca „p. 24—26, fig. 3—4”, BMI, 42, 1973, 3, p. 4, unde la p. 5 se citește „descoperite cu decenii în urmă, părțile componente ale monumentului au fost montate în Muzeul din Deva. S-a făcut însă greșeala ca cei doi pereți laterali să fie inversați; peretele din dreapta a fost montat în locul celui din stînga și invers (etc.). În realitate, panourile reliefate ale acestei *aediculae* au fost executate toate trei pe fețele interioare și nu cei doi pereți la exterior, iar pe al treilea la interior”. Dar în realitate „greșeala” în reconstituirea *aediculei* fusese comisă cu o jumătate de veac mai înainte la Mintia, unde pereții laterali erau montați cu fețele sculptate în afară, cum se vede în fotografiile date de Cumont (fig. 4) și de Téglás G., *Hunyadvármegye története*, Budapest, I, 1902, p. 118—119, fig. 192 și 193 „Kuun G. által rekonstruált római síremlék Miciaából a marosnémeti parkban”; Gr. Florescu, EID, 4, 1930, p. 80—81, fig. 3 „Veșel (il parco del castello)”; astfel, „greșeala” atribuită muzeografilor la reanajarea pieselor din *aedicula* micienă era preluată din parcul lui Kuun G., om de cultură, istoriograf și arheolog autodidact din părțile Hunedoarei.

¹⁰ Studii teologice, 10, 1958, p. 311—340.

¹¹ După anul 1958 au ieșit la iveală și au fost publicate:

— lucernă de lut piriformă, cu cruce, probabil din Ulpia Traiana (Sarmizegetusa romană): C. L. Băluță, Apulum, 6, 1967, p. 621.

— lucernă cu semnul crucii pe bază: C. L. Băluță, Apulum, 9, 1971, p. 701—704.

— lucernă piriformă din Alba Iulia: I. Mitrofan, Apulum, 9, 1971, p. 335—338, fig. 4, la care s-ar putea adăuga o lucernă de lut piriformă din zona Someșului Mic (existentă în Muzeul arheologic Gherla, jud. Cluj, pe care o vom publica în curînd cu descriere și ilustrație corespuțătoare).

EIN RÖMISCHES RELIEF AUS POTAISSA

ZUSAMMENFASSUNG

Es wird ein antikes Steindenkmal aus Turda (in der Dacia Porolissensis) von neuem untersucht, welches im Jahre 1847 M. J. Ackner zeichnete („von der reformierten Kirche das dritte Haus links, wan(n) man nach Klausenburg fährt an einem schönen neuerrichteten Hause eingemauert“). Die Zeichnung Ackners wurde im Archiv des Brukenthal Museums von K. Horedt entdeckt und als *Ein christliches Denkmal aus Potaissa*, in Mitteilungen Sibiu, 11, 1946, S. 11–14 veröffentlicht. Der christliche Charakter des Reliefs wurde als wahrscheinlich von einigen anerkannt, von anderen aber kategorisch abgelehnt (*Abb. 1*). Das Steindenkmal haben wir im Jahre 1958 im Haus Nr. 3 der Avram Iancu Straße (neben der ungarischen römisch-katholischen Kirche) in Turda von neuem aufgefunden. Es ist ein Relief von dem zwei Seiten sichtbar sind: eine mit Menschen- (Medusen?) – kopf, Delphinen, Akroterien und Rosetten verziert, die 93×34 cm. mißt (*Abb. 2*), die andere mit einem Krug, Akroterien und Rosettendarstellungen, beträgt 60×34 cm. (*Abb. 3*). Da die anderen vier Seiten vermauert und nicht sichtbar sind, kann man die genaue Form des Steindenkmals und seine ursprüngliche Bestimmung nicht feststellen. Nach einigen Analogien aus Oberdakien, kann es als eine Überdeckung einer *Grab-aedicula* angesehen werden, die in der innerkarpatischen Provinz häufig vorkommen und von denen man bis jetzt 10 ganze oder bruchstückhafte Exemplare entdeckt hat.

ABBILDUNGSVERZEICHNIS

Abb. 1. Antikes Steindenkmal in Turda, Zeichnung von M. J. Ackner (1847), Abb. mit Nr. 2 identisch.

Abb. 2. Römisches Grabrelief (Aedicula-Überdeckung?), in Turda, Avram Iancu Straße. Nr. 3; a Photographie aus dem Jahre 1958, b Zeichnung; Abb. mit Nr. 1 identisch.

Abb. 3. Römisches Grabrelief (Abb. 2), von der Ecke aus samt der kurzen Seite betrachtet a Photographie aus dem J. 1958, b Zeichnung.